

MOIÀ

DESAPAREGUT

JOSEP VILANOVA / COL·LECCIÓ JAUME CLARÀ

Jaume Clarà i Arisa
Ramon Tarter i Fonts

MOIÀ

DESAPAREGUT

 efadós®

MOIÀ

DESAPAREGUT

Col·lecció Catalunya Desapareguda

Primera edició: març del 2025

© dels textos: Jaume Clarà i Arisa

© dels textos: Ramon Tarter i Fonts

© del pròleg: Josep Font Sentias

© de les fotografies: diversos autors

© de l'edició: Editorial Efadós

© de la col·lecció: Editorial Efadós

EDITORIAL EFADÓS

Carrer d'Edison, 3 - Nau A

Polígon industrial Les Torrenteres

08754 El Papiol (Baix Llobregat)

Telèfon 93 673 12 12

efados@efados.cat

www.efados.cat

Idea original i disseny:

Editorial Efadós

Col·laboració:

Ajuntament de Moià

Assessorament lingüístic:

M. Neus Doncel Saumell

Fotografia de la portada:

Salvador Renom / Col·lecció Manel Alsina

Acrònims:

AFCEC (Arxiu Fotogràfic del Centre Excursionista
de Catalunya)

ANC (Arxiu Nacional de Catalunya)

ISBN 979-13-87658-01-4

DL B-1573-2025

Imprès a Catalunya

Tota forma de reproducció, distribució, comunicació pública
o transformació d'aquesta obra només pot ser realitzada amb
l'autorització dels seus titulars, salvant l'excepció prevista per
la llei. Si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment
d'aquesta obra, dirigiu-vos a CEDRO (Centre Espanyol de
Drets Reprogràfics) - www.cedro.org

Índex

Pàg. 6

PRÒLEG

El temps de la fotografia com a testimoni
de memòria

Pàg. 8

INTRODUCCIÓ

Un passeig per la vila i el terme de Moià

Pàg. 13

DINS DE MURALLES

A redós de l'església de Santa Maria

Pàg. 49

ELS PRIMERS RAVALS

L'esplendor de l'economia paraire

Pàg. 87

UN NOU CREIXEMENT

Uns carrers de base agrària

Pàg. 111

EL SEGLE XX

Creixement després de la davallada

Pàg. 159

EL TERME

Expansió territorial, descens poblacional

Pàg. 184

ÍNDEX ALFABÈTIC

Pròleg

EL TEMPS DE LA FOTOGRAFIA COM A TESTIMONI DE MEMÒRIA

Josep Font Sentias, gestor cultural. Moià

La presentació d'aquest llibre vol posar l'èmfasi en tres aspectes: la trajectòria de l'editorial en la recuperació del patrimoni gràfic, les aportacions dels autors i, finalment, alguna consideració sobre l'evolució de la fotografia.

Fa més d'una dècada que aquest segell editorial va encetar aquesta col·lecció. Hi comptem més de 200 títols, que aviat s'és dit. I cal esmentar, encara, la preqüela *L'Abans*, que, en el cas de Granollers (2003), per exemple, va permetre localitzar i cedir gairebé 3.000 imatges, editades en 54 fascicles. Aquesta iniciativa privada, doncs, ha fet possible recuperar i donar a conèixer desenes de milers de documents d'un patrimoni que, en força casos, s'hauria perdut.

Jaume Clarà i Ramon Tarter estructuren l'obra a partir de l'expansió geogràfica del poble, des del nucli emmurallat fins a la creació dels ravals, primer, i seguit dels creixements impulsats en diversos moments econòmics. En aquest acurat itinerari ressenyen els autors que, a Moià i comarca, van iniciar la fotografia, i també les persones que al llarg del temps les han aplegades en arxius. La documentació fotogràfica de la vila no és, precisament, una assignatura pendent, i en bona part és per iniciatives i edicions impulsades tant per Jaume Clarà com per Ramon Tarter que Moià disposa d'un patrimoni fotogràfic tan notable.

El segle xx va viure l'esclat de les arts visuals que, amb el cinema i la fotografia, mostren com es poden transmetre les emocions i els conceptes millor que amb el text.

I va fer fortuna, en la publicitat gràfica i el màrqueting, que el que és visual és més directe que la paraula. Però sense especialistes com en Jaume i en Ramon que puguin contextualitzar-les, moltes d'aquestes imatges són del tot superficials. Al segle passat, la fotografia va ser una eina bàsica de testimoni de la memòria col·lectiva. Passat el primer quart del segle xxi, però, vivim en l'època de la postfotografia, com l'artista i assagista Joan Fontcuberta proposa i descriu. En aquest espai híbrid de la sociabilitat digital, la ficció de l'objectivitat ja no és possible. La fotografia no solament s'ha desmaterialitzat, sinó que pot crear-se d'una manera autònoma i sintètica amb la intel·ligència artificial. I, paradoxalment, en aquesta etapa de sobreabundància d'imatges, localitzar fotografies actuals per poder editar llibres com aquest s'ha convertit en una tasca intrincada.

JOSEP GALLÉS / COL·LECCIÓ MANEL ALSINA

Introducció

UN PASSEIG PER LA VILA I EL TERME DE MOIÀ

Jaume Clarà i Arisa - Ramon Tarter i Fonts

Quan, l'any 1878, Antonio M. Quiroga, un fotògraf itinerant asturià, captura la primera imatge panoràmica de Moià (*vegeu-la a la pàgina 86*) per vendre-la entre la gent interessada –i amb capacitat econòmica– del poble, s'inicià a escala local el procés d'expansió de la fotografia. Un procés que va tenir alguns noms propis destacats: el castellerterçolenc Josep Gallés, primer fotògraf del Moianès, comença l'activitat a la dècada del 1890 i a inicis del segle xx publica la primera sèrie de postals de la comarca, una eina de comunicació que va adquirir

una gran força i que va ajudar a establir la imatge amb què cada població volia ser coneguda. Cap a finals de la dècada del 1900 i durant el decenni següent fou el torn de Josep Vilanova, el primer fotògraf moianès. Però, sens dubte, l'art de la fotografia a Moià arribà al moment culminant amb el sorgiment de la dinastia Renom: primer, amb Salvador Renom des del 1919 fins a la seva prematura mort el 1924 i, des del 1929, agafant-ne el relleu, el seu germà Just, al qual s'afegiren anys a venir els seus fills, els quals treballaren molt temps sota la marca Renom.

El llibre que teniu a les mans beu en gran part de l'obra de tots ells. Hi trobem imatges d'un Moià que podem considerar desaparegut, perquè ja no hi és ben bé tal

RENOM / COL·LECCIÓ MANEL ALSINA

PLAÇA DEL MOIANÈS

L'actual plaça del Moianès, on antigament hi havia la bassa del Comú, estava situada a la confluència del carrer de Santa Magdalena (que conduïa en direcció a la capella homònima) i el carrer del Salt (abans, torrent de les Monges). A la pàgina anterior, entrada al jardí de cal Cristo (actual Parc) amb la casa del vigilant, després mutilada, i la glorieta als anys trenta.

MASSAMSÓ

Aquest petit mas, proper a la vila, va néixer a finals del segle XVII a redós del camí que menava cap al Prat, una de les masies importants del terme. La carretera de Manresa a Vic, construïda a mitjan segle XIX, va dividir la propietat. El nom de la casa provenia segurament del malnom de qui n'era llavors el propietari, Pere Duran, anomenat «lo Samsó ferrer».

JUST RENOM / COL·LECCIÓ JAUME CLARÀ

com el veiem, tot i que puguem trobar molts elements que ens el recorden malgrat els canvis arquitectònics i, sobretot, l'evolució de la societat i les seves formes de vida.

Amb una estructura de l'obra que refusa l'ordenació temàtica o cronològica, la disposició de les fotografies vol oferir una passejada visual per la vila, amb un recorregut que s'inicia als carrers del nucli més antic –els que van estar closos dins el recinte emmurallat–, continua amb els primers ravals de la vila –coneguts popularment com a «raval de Dalt» i «raval de Baix»–, després els carrers més perifèrics que s'hi van afegir, per concloure en les zones del creixement urbà de les primeres dècades del segle XX. Un darrer capítol pretén donar una panoràmica del terme municipal, amb una selecció de les nombroses masies que el caracteritzen, amb algunes de les activitats econòmiques que hi tenen presència, o la hi havien tingut, i amb llocs emblemàtics com les coves del Toll.

Les imatges reproduïdes en el llibre procedeixen de fonts molt diverses: les col·leccions de postals i imatges dels mateixos autors o d'altres moianesos (sobretot de l'enyorat Manel Alsina, però també d'Eudald Font, Anna M. Molera i Agustí Vives), com també d'arxius locals (l'Arxiu Històric de Moià i l'Arxiu Fotogràfic Renom). També es reproduïxen imatges inèdites del fons Joaquim Gomis de l'Arxiu Nacional de Catalunya (i alguna del fons Josep M. Sagarra i Plana del mateix arxiu), del fons Salvany de la Biblioteca de Catalunya i del Centre Excursionista de Catalunya, sense oblidar la importància de les nombroses persones que, en un moment o un altre, ens han proporcionat imatges i de les quals en reproduïm de procedents de Lourdes Bigas, M. Rosa Burdó, JCV, Marta Fàbrega, M. Teresa Gallaguet, Francesc Gros, Carles Martorell i Josefina i M. Teresa Pascual.

SALVADOR RENOM / COL·LECCIÓ JAUME CLARÀ

DINS DE MURALLES

A redós de l'església de Santa Maria

L'any 939 es consagrava l'església de Santa Maria en el lloc on ja n'hi havia hagut una. No es feia en un paratge deshabitat, ja que hi ha constància prèvia, relativament a prop, del castell de Clarà, i de segur d'altres petits nuclis de poblament. A redós de l'església es va anar configurant la xarxa de carrers medievals (plaça Major, Carreró, Forn, Joies, Sant Antoni –abans, de la Rectoria– i Rafel Casanova –abans, del Palau de Dalt–), que, al segle XIV, quedaren protegits per un recinte emmurallat. L'espai del fossat encara es pot veure als carrers de Francesc Viñas –Cendra– i del Palau.

L'església romànica de Santa Maria, nucli vertebrador de la zona, es va refer del tot i ampliar en època barroca, entre el 1673 i el 1749; l'icònic campanar, gairebé tricentenari, es finalitza l'any 1726.

JOSEP OBRADORS / COL·LECCIÓ JAUME CLARA

PLAÇA MAJOR

La plaça Major centra el nucli antic de Moià. Hi conflueixen tots els carrers de l'antic clos emmurallat de la vila: el carrer de la Rectoria, actual de Sant Antoni; el carrer Major, actual carrer de les Joies; el carrer del Forn, el Carreró i el carrer del Palau de Dalt, actual Rafel Casanova.

EL MERCAT

Moià va obtenir el dret a tenir mercat l'any 1151. Des de finals del segle XIX se celebra els diumenges, si bé anteriorment s'havia fet els dimarts. El mercat era punt de trobada de marxants, pagesos i negociants. A la imatge, del 1896, destaquen les arcades de la plaça, ja documentades des del 1305.

AUTORIA DESCONEGUDA / AFCEC